

Vztrajanje pri dediščini fašizma

Od nadzora nad
priseljivanjem do
močne države

*»Če hočejo ljudje v Veliko Britanijo, ker bežijo pred
preganjanjem ali pa iščejo boljše življenje, morajo
sprejeti naša pravila in naš način življenja. V nasprot-
nem primeru bodo morali oditi, ker ogrožajo naše ljudi
in način življenja. Prihod v Veliko Britanijo ni pravica.
Če ljudje pridejo sem in tukaj ostanejo, imajo tudi
obveznosti.«*

(Tony Blair)¹

¹ *Guardian*, 6. avgusta 2005.

Država pogodou kapitala

Država je po svoje zmeraj avtoritarna. Podpirajo jo »oborožena moška telesa«, kakor je to znamenito poimenoval Friedrich Engels. V tistem času se je ideja države nanašala predvsem na vojsko, policijo in zaporniški sistem. Danes lahko temu dodamo še birokracijo, ki se ukvarja s priseljivanjem. Ves ta državni aparat je daleč od arbitrarnosti. Ima obrambno in reprodukcijsko funkcijo: ne brani nekega abstraktnega »zakona in reda«, temveč zelo konkretno brani in reproducira kapitalizem in lastninske pravice. Politična elita včasih to tudi prizna. Na primer, v okviru zdravstvenega ministrstva (leta 1970–1974) so ustanovili Franksov odbor, da bi proučil določen del represivne zakonodaje – Zakone o uradni tajnosti. Odbor je v poročilu zapisal:

»Za varno in neodvisno življenje naroda in ljudi moramo zagotoviti učinkovito obrambo proti morebitnemu napadu od zunaj. Zato mora narod vzdrževati odnose s pre-

ostalim svetom in *gospodarstvo kot svoj najpomembnejši temelj*. To zahteva varovanje zakona in reda ...«²

Sedanji vladi redko uide eksplicitno rasistična metafora, kot je zgornja izjava Tonyja Blaira, v kateri zagovarja vladno zaostrovanje nadzora nad priseljevanjem. Vladni diskurz »načrtovanega priseljevanja« se ponavadi raje opira na ekonomske razloge. Ta retorika prevladuje pri novih laburistih vsaj od leta 2002, ko so izdali Belo knjigo z naslovom *Secure Borders, Safe Havens* (Zavarovane meje, varno pribežališče).³ Bela knjiga eksplicitno govori o nadzoru nad priseljevanjem kot mehanizmu za zaščito in razvoj kapitala. Denimo:

»Drugi izziv je ekonomski: kaj mora storiti Velika Britanija, da pridobi ljudi, ki jih potrebuje za svoj uspeh v svetovni ekonomiji? In kako zagotoviti priložnost ljudem, ki hočejo delati tukaj ...?«⁴

»Naša prioriteta ostaja vlaganje v strokovno znanje in sposobnosti prebivalstva. K temu cilju lahko pripomore skrbno upravljanje migracij, ki bo ustrezalo specifičnim potrebam posameznega sektorja ali potrebam po določeni stopnji strokovne izobrazbe. To bomo dosegli s tem, da bomo znali spodbuditi podjetniško iniciativnost, zagon in pobudo tistih, ki si prizadevajo, da postane Velika Britanija njihova domovina.«⁵

Ti ekonomski in podjetniški zagovori nadzora nad priseljevanjem niso alternativa rasističnemu pristopu k omejevanju priseljevanja, ampak gre tudi v takih prizadevanjih za razizem. To je razizem, ki uporablja ekonomske argumente – je nizkotni nacionalizem, ki rabi uresničevanju načrtov nacionalne ekonomije. Tisti, za katere se presodi, da so ekonomsko nezaželeni, občutijo njegovo brutalno in avtoritarno silo ob deportacijah, pridrževanju in izključevanju.

Močna država

Seveda se oblika, če že ne vsebina, avtoritarnega vladanja spreminja glede na prevladujoče politične in gospodarske potrebe. V petdesetih in šestdesetih letih 20. stoletja se je zdela državna oblast relativno blaga in se je večinoma izvajala s pomočjo takrat na novo nastalih socialnih služb – torej prek delovanja države blaginje. To je bil čas, ko so v radikalnih akademskih krogih gledali na socialne delavce in delavke kot na »mehke policajce«. V sedanji blairovski Britaniji so se razmere močno spremenile. Zdaj lahko govorimo zgolj o »težkih časih«. Ponovno živimo v izrazito *močni državi*. Sprijaznili smo se z družbo, v kateri lahko metropolitanska policija osemkrat prerešeta in ubije Brazilca Jeana Charlesa Menezesa, domnevnega »terorista«, ki se je 25. julija 2005 nič hudega sluteč vozil z londonsko podzemno železnico. Živimo v družbi, v kateri strankarski veljaki vržejo iz dvorane 82-letnega judovskega begunca iz nacistične Nemčije, Walterja Wolfganga, ker je na konferenci laburistične stranke oktobra 2005 vpadel v besedo zunanjemu ministru Jacku Strawu. Ko se je hotel vrniti v dvorano, so ga pridržali po 44. členu Zakona o terorizmu (iz leta 2000). Pozneje so poročali, da so po istem zakonu med kon-

² *Franks Committee Report*, HMSO, 1972, zv. 1, str. 64. Citirano v Tony Bunyan. *The Political Police in Britain*. Julian Friedman. London, 1976, str. 5. Poudarek je moj.

³ *Secure Borders, Safe Havens – Integration with diversity in modern Britain*. CM5387, 2002.

⁴ Executive Summary, 11. odstavek.

⁵ Executive Summary, 13. odstavek.

⁶ Scotsman, 3. oktobra 2005.

⁷ *Entitlement Cards and Identity Fraud*. 3. julij 2002, HMSO.

ferenco pridržali več kot 600 ljudi. Protestnike proti vojni v Iraku, pritiblairovski upokojence in delegate na konferenci je policija priprla, četudi ni nikogar izmed njih sumila, da je povezan s terorizmom. Nobenega od priprtih niso formalno aretirali.⁶

Tako sedanja kot tudi predlagana zakonodaja uvaja celo vrsto takih nadzornih mehanizmov, ki niso običajni za obdobje miru; mogoče je trditi, da gre za precedens (če ne upoštevamo notranje vojne, ki se bije proti različnim skupnostim, tako državljanov kot nedržavljanov). Nekateri zakoni se neposredno nanašajo na tako imenovani terorizem (Zakon o terorizmu iz leta 2000, Zakon o protiterorizmu, kriminalu in varnosti iz leta 2001, Zakon o

preprečevanju terorizma iz leta 2005 in Zakon o terorizmu iz leta 2006). Tudi za nekatere druge represivne zakone, kot je denimo uvajanje osebnih izkaznic, politiki pravijo, da so povezani s preprečevanjem terorizma, obenem pa naj bi bil njihov namen okrepitev posameznikovih svoboščin. Po njihovi razlagi naj bi osebne izkaznice poenostavile dostop do socialnih pomoči. V resnici je pravi razlog uvajanja osebnih izkaznic onemogočanje dostopa do socialnih pomoči za tiste, ki teh izkaznic ne bodo imeli. Zakon o osebnih izkaznicah iz leta 2006 spominja na stare zakone južnoafriškega apartheida, v orwellski terminologiji so to *izkaznice upravičenosti*. Prvi dokument, ki ga je vlada leta 2002 objavila o tej zadevi, se je imenoval *Izkaznica upravičenosti in identitetne prevare*.⁷

Obstajajo tudi drugi primeri nove zakonodaje z močnimi avtoritarnimi značilnostmi, ki pa jih oblast ne predstavlja v povezavi s terorizmom. Pomembna primera sta Zakon o kaznivem dejanju in prekrških iz leta 1998 in Zakon o protidružbenem vedenju iz leta 2003, ki vedenje, ki naj bi bilo protidružbeno, definirata in sankcionirata. Zaradi obilice omejitev, vključno s policijsko uro, elektronskim sledenjem in uvajanjem prepovedanih področij, lahko za te odredbe upravičeno trdimo, da uvajajo obliko ujetništva brez zapora.

Danes se avtoritarna država razvija presenetljivo hitro. Trdimo lahko, da se je ta proces začel leta 1997, ko so se na oblast vrnili laburisti. Zato se postavlja vprašanje, kako je mogoče, da liberalna demokracija, kakršna je Velika Britanija, tako hitro pokaže svojo surovo stran? Kako je mogoče, da tega zakonsko represivnega režima preprosto ni bilo treba vsiliti, temveč ga (z nekaj izjemami) večina sprejema? V tem članku bomo zagovarjali tezo, da je razlog za tako stanje v tisti ideološki indoktrinaciji in njegovi politični implementaciji, ki zagovarja nadzor nad priseljevanjem. V resnici gre za stoletje dolg proces, ki je začel nastajati ob sprejetju Zakona o tujcih leta 1905. Leta 2006 tako vstopamo v drugo stoletje indoktrinacije z Zakonom o priseljevanju, azilu in državljanstvu. Kot kaže, je bila načelna kritika nadzora nad priseljevanjem neuspešna. To je tako spridilo državo, da je vzpostavljane drugih tiranskih oblik nadzora postalo relativno sprejemljivo. V resnici je ta zadeva še bolj problematična. Nadzor nad priseljevanjem v kombinaciji z današnjo močno državo prikriva nekaj pomembnega – to je prvotni vzvod, ki ga je spodbudil in zaradi katerega se je nadzor nad priseljevanjem še utrdil. Zgodovinski vzvod za njegov nastanek je organizirani fašizem. Restriktivni ukrepi na področju priseljevanja so zmaga fašističnega gibanja. Ne gre za to, da bi bil nadzor nad priseljevanjem (zgolj) fašistična zahteva. Nujno pa moramo poudariti, da je tak nadzor v zakonodajo na zelo političen način vsilila fašistična agitacija. Z drugimi besedami – gre za povezavo med fašističnim delovanjem in nadzorom nad priseljevanjem. Ta zadnji pa je povezan s sodobnim razvojem močne države.

Izredno stanje

Še ena zakonodaja kaže na državo kot avtoritarno in disciplinarno. To je uzakonitev izrednih pooblastil ne le med vojno, temveč tudi v miru. To pomeni, da se neliberalna pooblastila lahko uvedejo, kadar koli se preceni, da notranje ali zunanje razmere niso več normalne. Zakonodaja o izrednih razmerah je postala normalen pojav v britanski politiki skozi vse 20. stoletje in je prisotna tudi v 21.⁸ To področje zajema tri sklope. Prvi se nanaša na nadzor ljudstva med obema svetovnjima vojnama. To sta urejala Zakon o obrambi kraljevine iz leta 1914 in Zakon o izrednih pooblastilih (obrambi) iz leta 1939.⁹

Drugi sklop zakonodaje je urejal nadzor nad gospodarstvom, delavstvom in zagotavljanjem nujne oskrbe v času politične ali socialne krize, še zlasti pa v času ekonomske krize. Ta zakonodaja ureja tudi stavke. Izredna pooblastila je najprej vseboval Zakon o izrednih pooblastilih iz leta 1920, danes pa jih lahko najdemo v najnovejšem Zakonu o državni varnosti iz leta 2004.

V tretjem sklopu pa gre za nadzor in preprečevanje domnevnega terorizma. V preteklosti se je država s pomočjo te zakonodaje spopadala z irskim republikanizmom. Predvsem po travmatičnih izkušnjah 11. septembra 2001 v New Yorku in 7. julija 2005 v Londonu pa se je nadzor nad civilnim prebivalstvom izredno razširil. Pred tem se je zakonodaja o izrednih razmerah večinoma nanašala na vprašanja Severne Irske. Na Irskem so od 19. stoletja veljale zakonske odredbe, ki so določale izredna pooblastila, kot so preiskovanje, aretiranje, pridržanje, sodni postopek s poroto in brez nje.¹⁰ Dvajseto stoletje je prineslo obilico nove zakonodaje: leta 1920 Zakon o obnovitvi reda na Irskem; leta 1922 Zakon o izrednih pooblastilih (ki je bil sprva omejen na šest okrožij in so ga leta 1939 razširili na Republiko, in sicer z Zakonom o napadih zoper državo ter poznejšimi zakoni); leta 1939 Zakon o preprečevanju nasilja; leta 1973 Zakon o severnoirskih izrednih določbah; leta 1974 Zakon o preprečevanju terorizma.¹¹ Zadnja dva niza zakonskih odredb (prvi se nanaša na šest okrožij, drugi na celotno Veliko Britanijo) so nenehno posodabljali in dopolnjevali ter ju nazadnje ukinili in ju leta 2000 nadomestili z novim laburističnim Zakonom o terorizmu. Ta zakon se ne nanaša več samo na irske razmere, ampak velja za vse domnevne državne sovražnike.

Vsa naštetá zakonodaja je po naravi in *raison d'être* drakonska. Pripomgla je k legitimaciji avtoritarne države nasploh in še posebej nove laburistične močne države. Za to legitimacijo je pomembna zakonodaja o izrednih razmerah, ki ima tri ključne značilnosti. Prvič, področje izredne zakonodaje je tako obširno, da sega tako rekoč v vse segmente človekovega delovanja. Na primer, Zakon o izrednih pooblastilih določa:

»Če katera koli oseba stori katero koli dejanje, za katero se ugotovi, da škodi ohranitvi miru pri vzdrževanju reda na Severnem Irskem in ga predpisi o izvajanju zakonov ne omenjajo posebej, se jo šteje za krivo.«¹²

Drugič, ukrepi, izpeljani iz teh zakonov, so v nekaterih primerih tako specifični in nadrobno določeni, da puščajo komaj kaj, kar ne bi bilo pod nadzorom države. Nedvomno so tak

⁸ Glej Bonner, D., *Emergency Powers in Peacetime*. Sweet and Maxwell, London, 1985.

⁹ Glej Stammers, N., *Civil Liberties in Britain During the 2nd World War*. Coom Helm, Beckenham, 1982.

¹⁰ Glej Boyle, K., Hadden, T. in Hillyard, P. *Law and State, The Case of Northern Ireland*. Martin Robertson. London, 1975, 9. poglavje.

¹¹ Boyle, *etc.op.cit.* Glej tudi Steve Cohen, *The State, The Law and Ireland* (2. izdaja), nedatirano, Manchester branch National Council Civil Liberties. In Steve Cohen in dr., *Apartheid in Britain, an analysis of the Prevention of Terrorism Act*, People Against the Prevention of Terrorism Act. Nedatirano, oboje v 70. letih 20. stol.

¹² Bonner. *op. cit.*, str. 98.

¹³ Stammers, str. 234.

¹⁴ Stammers, str. 27.

¹⁵ Citirano v Stammers, str. 18.

¹⁶ Bonner, *op. cit.*

¹⁷ Zakon o omejevanju tujcev iz leta 1914, Amandma k zakonu o omejevanju tujcev iz leta 1919.

¹⁸ Zakon o pritožbenem postopku na področju azila in priseljevanja iz leta 1993; Zakon o azilu in priseljevanju 1996; Zakon o priseljevanju in azilu iz leta 1999; Zakon o priseljevanju, azilu in državljanstvu iz leta 2002; Azil in priseljevanje (obravnavna upravičencev) iz leta 2004; Zakon o priseljevanju, azilu in državljanstvu iz leta 2006.)

primer predpisi, ki temeljijo na Zakonu o izrednih pooblastilih pri obrambi iz leta 1939, ki »imajo vse bistvene politične značilnosti avtoritarnih režimov«. ¹³ Za najbolj nesmiselne so se izkazali, ko so nekega človeka zaprli za mesec dni, ker je prodajalki v lokalu rekli, da Britanija nima možnosti, da bi zmagala v vojni. ¹⁴ Takratni Nacionalni svet za civilne svoboščine (danes svobodo) je na konferenci »Civilne svoboščine v vojnem stanju« novembra 1939 obsodil:

»Tiste odločbe, s katerimi se lahko prepovedo shodi, kaznuje svoboda govora in uvede policijska ura, zato ostro protestira proti ukrepom ministrstva za zunanje zadeve, ki sme pridržati ljudi za nedoločen čas brez obtožbe ali sojenja in brez pravice do pritožbe na sodišče.« ¹⁵

Tretjič, politični konstrukt »izrednega stanja« je problematičen sam po sebi. Tako so denimo predpisi, ki so jih uzakonili zaradi razmer v drugi svetovni vojni, veljali vse do leta 1959, vključno s prepovedjo stavk. Z drugimi besedami, »izredno stanje« in zaščita ekonomskega *status quo* imata enako funkcijo. Vsebinsko mirnodobnega Zakona o izrednih razmerah (danes je to Zakon o civilni varnosti) vse to eksplicitno potrjuje. Ena temeljitejših raziskav te zakonodaje iz leta 1985¹⁶ ugotavlja:

»Razglasitve izrednega stanja v Veliki Britaniji so zadevale industrijske spore in so se nanašale na delavce v šestih industrijskih panogah. Rudarji (1921, 1926, 1972, 1973-74); pristaniški delavci (1948, 1949, 1970, 1972); transportni delavci (londonska stavka avtobusnih in tramvajskih voznikov 1924); železničarji (1955, 1973-74); delavci v elektroindustriji (1970, 1973-74) in trgovski mornarji (1966).«

Država nadzora nad priseljevanjem

Eden izmed razlogov, ki pripomore k temu, da množice sprejemajo blairovsko močno državo, je uzakonitev in uveljavljanje zakonodaje za tako imenovane izredne razmere. Še posebej pa je nove mehanizme avtoritarnega režima legitimiral sistem, katerega cilj je nadzor nad priseljevanjem. Država ni (in morda niti ne more biti) v trajnem izrednem stanju, ker je večina »izredne« zakonodaje po definiciji sunkovita in periodična – čeprav se je protiteroristična zakonodaja izvila iz začasnosti in postala permanentna. Že celo stoletje je nadzor priseljevanja stalna in stanovitna sila družbene ureditve. Zdi se, da je prav nadzor nad priseljevanjem tisto področje zaupanja v državo, na podlagi katerega se krepi in legitimira represivna funkcija države. V letih 1905–1962, ko je začel veljati commonwealthski zakon o priseljevanju,¹⁷ so sprejeli dve dopolnitvi prvotnega Zakona o tujcih, od leta 1993 do danes pa sedem.¹⁸ Vse različice teh zakonov so brutalne. In ker mora biti sistem za nadzor operativen, ta brutalnost ni nujno samo zadnje sredstvo, temveč je vpeta v celoten proces. Zakonodaja obsega ukrepe od nasilnega zapiranja brez obsodbe do nasilne deportacije. Uvaja centre za tujce oziroma centre za pridrževanje (zdaj preimenovane v centre za *odstranjevanje*), kjer so zaprti sodno nekazno-

vani ljudje, ki čakajo na izgon na vse strani sveta. Ta sistem je proizvedel celo vrsto navodil in odredb, ki surovosti ne nadzirajo, temveč jo uzakonjajo. *Navodila za uporabo lisic pri spremljanju priprtih priseljencev*¹⁹ dovoljujejo uporabo trdih lisic, jermenov za gležnje in verige za spremljanje: »Če je odobrena uporaba lisic, se lahko v primerih, ko mora priprti na stranišče, uporabi veriga za spremljanje«. V nekaterih okoliščinah dovoljuje tudi vklenitev ljudi s težavami v duševnem zdravju. Pogodba o zasebni službi za pridrževanje *Detention Service Escorting Contract* (kot vse na tem svetu, se tudi nasilje nad prebežniki privatizira) vsebuje še dodatne metode fizične prisile. Po tej pogodbi je fizično silo dovoljeno uporabiti celo za otroke.

Druga stran tega nasilja je vsakodnevno poniževanje, stigmatiziranje in socialna izključitev ljudi brez dokumentov, ki jih upravičeno imenujejo *živi duhovi*²⁰ 21. stoletja – le da so se ti duhovi začeli pojavljati že v prvih letih 20. stoletja. Pojavili so se sočasno z zakonodajo na področju socialnega skrbstva liberalne vlade leta 1906.²¹ Na oblast je prišla kmalu po sprejetju Zakona o tujcih.²² Ti dve zakonodajni področji sta temelj moderne države blaginje. Od vsega začetka so bile socialne pravice povezane s priseljeniškim statusom. Ta povezava se je tekom stoletja²³ okrepila do te mere, da so v naši sodobni družbi leta 1999 popolnoma ločili socialne pravice iskalcev zatočišča od države blaginje. Za nastanitev in podporo prosilcev za azil so uvedli poseben sistem – Nacionalni sistem za podporo prosilcev za azil (*National Asylum System Support* – NASS). Značilnost tega sistema so neprosto-voljne *razpršitve* in nasilna deložacija tistih, ki so dobili negativno azilno odločbo. Tisti, ki uradno niso prosilci za azil, pa niso upravičeni niti do tako skromnega obsega socialnih pravic. Popolnoma so izključeni iz državnega sistema podpore.

To zatiranje, fizično in socialno nasilje, dehumanizacija, ta vojna proti prebežnikom se stopnjuje pred očmi javnosti. Drugače niti ne more biti, saj je v izvajanje nadzora nad priseljevanjem vključeno čedalje več ljudi. To je cela množica policistov s svojimi brutalnimi rituali aretiranja, odstranjevanja in prepovedjo vstopa, na tisoče, morda deset tisoč aparatčikov v administraciji tega sistem, od tipkarjev do uradnikov in uslužbencev, ki obravnavajo posamezne primere. Mnogi izmed njih živijo v mestih, katerih glavna industrija je nadzor nad priseljevanjem, kot denimo Croydon, kjer do zob opremljena zasebna podjetja upravljajo centre za pridrževanje in odstranjevanje ter prevoz ljudi v ali iz teh centrov – v pristanišča, ki so njihova zadnja postaja pred odhodom. V vse to so vključena komercialna podjetja, ki iz barbarstva kujejo dobiček, kot denimo: Wackenhut UK, Premier Detention Services (Glavne službe za pridržanje), UK Detention Services (Službe za pridržanje VB), Loss Prevention International in Group 4 Falck Global Solutions.²⁴ Potem so tu še delavci in delavke pri sprejemnih oken-cih na letališčih, stevardese in piloti, saj deportacije brez njihovega sodelovanja na letališčih in v letalih ne bi bile mogoče, pa vse osebje, na deset tisoče jih je, v socialnih službah na lokalni in državni ravni, ki dobesedno harmonizirajo (in povzročajo osebno neharmoničnost) prise-

19 Uredba o pripornih službah 1/2002. Glej tudi Pravila centra za tujce 2001 (statut, št. 238); *Detention Services Operating Standards Manual for Immigration Removal Centres*, 2002; predlog zakona o priseljevanju in azilu iz leta 1999; Odbor za notranje zadeve spodnjega doma parlamenta, 13. maja 1999; pričanje Michaela Payne v odboru za notranje zadeve spodnjega doma parlamenta, 28. januarja 2003, 243. odstavek; glej tudi *Harm on Removal*. Medical Foundation for the Care of Victims of Torture, 2004.

20 Kampanjo živeči duhovi so začele Cerkvene organizacije, ki si prizadevajo za odpravo revščine.

21 Glej Cohen, S. *Anti-Semitism, Immigration Control and Welfare state* ter *No One Is Illegal*. Trentham Press. Stoke on Trent, 2003.

22 1. januar 1906.

23 Glej Cohen, S. *Immigration Controls, The Family and the Welfare State*. Jessica Kingsley. London, 2001.

24 Glej Cohen, S. *Deportation is Freedom, The Orwellian World of Immigration Controls*. Jessica Kingsley. London, 2006, str. 78. Glej poročilo o teh podjetjih iz leta 2003 Odboru za notranje zadeve Spodnjega doma angleškega parlamenta z naslovom *Asylum Removals*.

²⁵ Glej tudi Cohen, S. *Immigrations Controls, The Family and the Welfare State*. op. cit.

²⁶ Bonner. op. cit., str. 167.

²⁷ *The State, the Law and Ireland*, str. 13.

²⁸ O tem glej Laffite, F., *Internment of Aliens*, Penguin, 1940; in novo izdajo, Libris, London, 1988. Novejša raziskava je v: Stammer, op. cit., 2. poglavje.

ljeniški status z dostopom do socialne pomoči.²⁵ Velikansko število prebivalcev lahko reče, da so uradniki in uradnice v sistemu za nadzor priseljevanja. Vemo pa, kakšni so njegovi učinki za ljudi brez papirjev.

Tudi drugi prebivalci, ki nismo neposredno udeleženi v zgoraj naštetih strukturah tega sistema, nismo izvzeti. Vemo, kaj se dogaja. Pa ne le zato, ker imajo ti izvrševalci prijatelje in družine, sosede in ljubimce, ki vedo za njihovo delo. Prav tako ne zgolj zato, ker na tisoče ljudi živi poleg centrov za odstranjevanje

tujcev. Tudi ne zgolj zato, ker lahko povsod po državi vidimo žive duhove, obubožane prosilce in prosilke za azil, ki spijo na avtobusnih postajah in klopeh v parkih. In prav tako ne samo zato, ker so nešteti dopustniki, ki se odpravljajo na počitnice, priče prebežnikom – zapornikom, ki vključeni v lise, zvezani in v spremstvu varnostnih služb ne odhajajo na počitnice, ko jih odstranjujejo iz države. Celoten sistem in njegovo delovanje poznamo tudi zaradi medijske odmevnosti, ki je je deležno to barbarstvo. Na eni strani je rumeni tisk, ki poroča o teh zadevah in zahteva še večjo represijo. Na drugi strani (k sreči obstaja ta druga stran) so neštete, nikoli končane protideportacijske kampanje. Pripadniki teh gibanj za pravice prebežnikov patrolirajo na letališčih in vztrajno seznanjajo javnost z dejstvi, ki bi jih notranje ministrstvo raje skrilo – z vse večjo surovostjo nadzora nad priseljevanjem.

Povezava med zakonodajo, ki omejuje priseljevanje in drugo avtoritarno zakonodajo

Mogoče je trditi, da je režim, ki omejuje priseljevanje, eden najmočnejših označevalcev moderne avtoritarne države. Tudi vsi nepovezani zakoni o izrednih razmerah in protiteroristična zakonodaja vsebujejo elemente, ki so vzeti iz sistema za nadzor priseljevanja. Ta zakonodajna področja so med seboj povezana in krepijo drug drugega. Denimo zakonodaja o prisilnih izgonih se uveljavlja s pomočjo aparata za izredne razmere. Na primer, leta 1923 so sto članov Zveze za samoodločbo Irske izgnali na Irsko po Zakonu za vzpostavitev reda na Irskem iz leta 1920.²⁶ Tako Zakon o preprečevanju nasilja iz leta 1939 kakor tudi Zakon o preprečevanju terorizma iz leta 1974 ter njuni nasledniki dovoljujejo deportacije iz Velike Britanije in Severne Irske, z izjemo britanskih državljanov. Kafkovski vzorec take izključitve/deportacije po zakonu o preprečevanju terorizma je bil primer Anthonyja Devina. S pogojem, da zapusti Severno Irsko, so ga izpustili iz internacijskega taborišča Meze blizu Belfasta. Šel je v Anglijo, kjer so ga nemudoma aretirali in deportirali, vrnili so ga nazaj v Belfast. S tem pa je prisilno kršil prepoved o vrnitvi na Severno Irsko.²⁷ Skupni motiv vseh teh zakonov je internacija (zapor brez sojenja), kar je analogija zaporom v sistemu za nadzor priseljevanja. Kot je znano, so Zakon o izrednih pooblastilih iz leta 1920 in njegovi nasledniki omogočili internacije na Irskem in to odredbo so (ob precejšnji publiciteti) uveljavljali v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stoletja. Morda je najbolj rasističen (če je razizem sploh lahko hierarhičen) primer internacije brez sojenja pridržanje tako imenovanih sovražnih tujcev med drugo svetovno vojno. »Tako imenovanih« je primeren pridevnik, kajti med priprtimi je bilo največ nebritanskih Judov, ki so več let živeli v državi, pa niso dobili državljanstva. Mnogi so v Britanijo pribežali pred nacizmom.²⁸

Povezavo med pravnimi normami, ki omejujejo priseljevanje, in avtoritarno državo lahko vidimo pri nastajanju blairovske močne države, pri čemer je Zakon o priseljevanju, azilu in državljanstvu iz leta 2006 le eden izmed primerov. Nova laburistična represivna zakonodaja pogosto prav odkrito širi argumente o nadzoru nad priseljevanjem na območja, ki jih ta zakonodaja sicer ne zajema. Na primer, v vladnem dokumentu iz aprila 2004 je vlada predstavila nadzor priseljevanja kot poglobitveni razlog za uvedbo Zakona o osebni izkaznici leta 2006 (v tem primeru razloga za uvedbo osebnih izkaznic ne poskuša več prikazati kot boljši dostop do socialnih pomoči):

»Poglobitveni namen vsebritanskega ukrepa za uvedbo osebnih izkaznic je pomoč pri odkrivanju in nadzorovanju ilegalnega priseljevanja. S pomočjo osebnih izkaznic bomo za prebivalce uvedli status državljan in priseljenca v Veliki Britaniji.«²⁹

Nadalje, v medijskem diskurzu in v vladi že od začetka tisočletja prevladuje istovetenje teroristov s prosilci za azil ter protiteroristične zakonodaje z nadzorom priseljevanja. Denimo v izjavi za medije Direktorata za priseljevanje in državljanstvo piše:

»Osnutek zakona o terorizmu izhaja iz prejšnje zakonodaje ... Od leta 1997 je vlada spremenila zakonodajo o terorizmu, izročitvi, azilu in priseljevanju ...«³⁰

Dobesedno morilsko naravo povezave med državo, terorizmom in priseljevanjem (in zato tudi med protiterorizmom in nadzorom priseljevanja) je dokazal umor Jeana Charlesa de Menezesa. Kakor hitro se je izkazalo, da Menezes ni bil vpleten v teroristični napad, je notranje ministrstvo izjavilo, da mu je preteklo dovoljeno bivanje v Veliki Britaniji – kakor da bi to lahko opravičilo, da je bil ustreljen.³¹

Tudi druga nova laburistična avtoritarna zakonodaja, ki se sicer ne ukvarja z nadzorom nad priseljevanjem, vsebuje podobne metode nadzora. Tako Zakon o pooblastilih kazenskega sodišča iz leta 2000 in Zakon o protidružbenem vedenju iz leta 2003 za domnevno nepokorno mladino, mlajšo od 16 let, odrejata policijsko uro.³² Odredbe o policijski uri, ki prepoveduje mladini nahajanje na določenih mestih, so obrnjeni sistem nadzora nad priseljevanjem. Razlika je v tem, da ljudi ne izžene iz države, ampak jih – ravno nasprotno – zapre v »notranjost države« (omeji gibanje navznoter). Ta zakonodaja uvaja elektronski nadzor mladine,³³ ki ji je odrejena policijska ura. Na enak način najnovejša zakonodaja o azilu dovoljuje elektronsko sledenje vsakemu prosilcu in prosilki za azil, starejšima od 18 let. Če se temu upre, ga lahko izženejo.³⁴ Odredbe o policijski uri so dobile nacionalno razsežnost z Zakonom o nogometnih izgredih iz leta 2000,³⁵ saj lahko sodnik zaseže potni list nogometnim navijačem zaradi domnevnega slabega vedenja in s tem prepreči obisk tekme v tujini. Za to sodišče ne potrebuje predhodnega krivdnega dokaza. Iz zgodovine poznamo primere, ko je država zasegla potne liste in preprečila potovanje v tujino. Sistematično so to izvajali v carski in stalinistični Rusiji.

²⁹ Home Office, *Legislation on identity card: a Consultation*, Cm 6178, odstavek 2.72, str. 29. Glej tudi House of Commons library research paper 05/43. *The Identity Card Bill*, str. 38–39.

³⁰ Direktorat za Imigracije in nacionalnost, *Defending our Values Against Terrorism – Home Secretary Publishes New Legislation*, ref. 148/2005, 12. oktober 2005.

³¹ *Guardian* (splet) 29. julij 2005 in članek »Shot Brazilian had overstayed his student visa says Home Office«.

³² Višje sodišče je razsodilo, da je nezakoniti tisti del zakona, ki policiji dovoljuje spremljanje osebe, za katero velja policijska ura, zunaj območja, za katero je določena prepoved, *Guardian* (splet), 21. julija 2005.

³³ Zakon o pooblastilih kazenskega sodišča, 38. člen.

³⁴ Zakon o azilu in priseljevanju iz leta 2004, 36. člen.

³⁵ Zakon o nogometnih izgredih iz leta 2000, 1.(c) člen.

V ZDA so se teh postopkov občasno posluževali v času McCarthyjevega lova na komuniste v petdesetih letih 20. stoletja. Najbolj razvpiti primer je bil odvzem potnega lista črnskemu pevcu, igralcu in političnemu aktivistu Paulu Robesonu. Taki ukrepi so značilni za despote. V Veliki Britaniji je tak despotizem v večji ali manjši meri dosegel vrhunec v stoletju nadzora nad priseljevanjem.

Fašizacija sistema za nadzor nad priseljevanjem

V prejšnjem poglavju smo predstavili povezavo med nadzorom nad priseljevanjem in avtoritarno državo. V nadaljevanju pa bomo pokazali, zakaj je mogoče nadzor nad priseljevanjem enačiti s fašizmom in kako je povezan s fašističnim organiziranjem. Rasizem, ki je inherenten nadzoru nad priseljevanjem, je razlog, zaradi katerega ljudje nasprotujejo takemu nadzoru. Kljub temu pa menijo, da je njegovo enačenje s fašizmom problematično. Namreč, fašizem je zelo določen politični sistem. Temelji na terorju, diktaturi, uničenju sindikatov in genocidu. Čeprav je politični režim v Veliki Britaniji brez dvoma rasističen – evfemistično se imenuje socialdemokratski –, mnogi menijo, da gre za analitsko površnost, če ga imenujemo fašističen ter da tovrstne oznake otežujejo nasprotovanje resničnemu fašizmu, ko ta nastane. Za ponazoritev navajajo primer iz zgodovine. V času vzpona nacizma v Nemčiji je nemška komunistična partija zmerjala svoje tekmece, socialiste, s socialnimi fašisti in zavračala sodelovanje z njimi v boju proti skupnemu sovražniku hitlerjanstvu.

Vse to drži, vendar pa ni vselej relevantno. Tisti, ki so izpostavljeni nadzoru nad priseljevanjem, doživljajo ta sistem kot fašizem – rasizem, poniževanje, zapor brez sojenja, surovost, deportacije. Umor Joy Gardner 28. julija 1993, ki je bila v postopku izгона vklenjena v lisice in se je zadušila, je zadosten dokaz tega. Toda Joy ni bila edina. Njen primer le zelo jasno pokaže logiko sistema, ki temelji na barbarstvu. Prav tako ne smemo pozabiti, da so nacisti, preden so začeli izvajati program množičnih ubojev, nasilno, surovo in množično deportirali Jude. Še več, enako kot danes javnost pozna sistem nadzora nad priseljevanjem, je tudi v nacistični Nemčiji javnost vedela za deportacije in poboje. Filozofinja Hannah Arendt³⁶ je prva opozorila, da nacisti teh grozot ne bi mogli izpeljati brez aktivnega sodelovanja enega dela prebivalstva in molčeče pasivnosti drugega dela. Včasih govorijo, da so Judje šli kakor ovce v klavnico (neprimerno, toda kakšno alternativo so imeli?). Dejansko pa so prebivalci kot ovce mirno gledali, ko so Judje odhajali v klavnice. Ali so v taborišča smrti vozili vlaki brez strojevodij in so bili ti vlaki neslišni? Je bil dim iz taborišč smrti neviden? Claude Lanzmann, udeleženec francoskega odporniškega gibanja in režiser, je posnel devetinspolurno dokumentarno epopejo *Shoah*. Vsak meter tega pomembnega filma priča o očividcih, ki so mirno gledali, brez vsakršnega moralnega udejstvovanja oziroma političnega nasprotovanja moriščem, ki so stala okoli njih. Seveda (kolikokrat bo treba to ponoviti?) nadzor nad priseljevanjem ni taborišče smrti. Vendar pa je moralna drža molčečih, pasivnih prič, očividcev pravzaprav enaka. Presenetljivo pa je, da današnji nadzor nad priseljevanjem – ki preganja ljudi brez dokumentov od zibelke do groba – uspeva brez neonacističnega režima, ki bi bil vsiljen. Morda nadzor nad priseljevanjem ni fašizem; toda zagotovo je njegovo preddverje. In ker je tak, je nevaren za vse nas.

V določenih zgodovinskih obdobjih je v Veliki Britaniji med fašizmom in nadzorom priseljevanja obstajala močna politična vez. Ne pretiram, če rečem, da so bile v zadnjih sto letih

prav vse zakonske omejitve priseljevanja posledica fašistične agitacije. To so bile zmage organiziranega fašizma. V tem pogledu je zakonodaja na področju nadzora priseljevanja edinstvena. Nobena druga zakonodaja nima takega temelja. To pa bolj kot vse drugo dokazuje, zakaj rasističnih omejevanj ne moremo reformirati ali liberalizirati – ne moremo jih spremeniti v bolj pravične ali poštene ali nerasistične ali znosne ali prijazne ali humane ali neškodljive. Ta zakonodaja je izvorno fašistična in bo vedno ostala taka. Volk ne more menjati svoje kože. Nadzor nad priseljevanjem bo vedno nadziral.

37 Temeljiteje jo obravnavata Gainer, B., *The Alien Invasion – The origins of the Aliens Act of 1905*. Heinemann. London, 1972 in Garrard, J., *The English and Immigration*. Institute Race Relations. London, 1971.

38 O agitaciji za zakon in o vlogi konservativne stranke glej Gainer, *op.cit.*, predvsem 8. poglavje.

39 *Mnenje tujcev* je ponatisnjeno kot dodatek 1 v *Deportation is Freedom!*, *op. cit.*

Liga britanskih bratov in Zakon o tujcih iz leta 1905

V nasprotju s splošnim prepričanjem, da zmagovalci pišejo zgodovino, se včasih zgodi, da zgodovinopisje zmagovalcev ne omenja. Eden takih prezrtih zmagovalcev je Liga britanskih bratov. Ta organizacija je v veliki meri odgovorna za uzakonitev prvega sistematičnega nadzora nad priseljevanjem – to je Zakona o tujcih, ki je bil sprejet leta 1905. Doslej še ni bila objavljena nobena samostojna raziskava o Ligi, deloma pa jo obravnava le nekaj knjig.³⁷ Dejstvo, da Liga v zgodovinopisju ni prisotna, je sestavni del vsesplošne potlačitve zgodovine britanskega rasizma. Neposredne žrtve tega rasizma so bili judovski begunci, zaradi česar se ta potlačitev verjetno ohranja, saj usoda izključevanja Judov ni povsem raziskana. Če bi priznali to zgodovino, potem bi morali priznati fašistične korenine omejevanja priseljevanja, to pa bi odprlo vprašanje njegove sprejemljivosti. Toda zdi se, da to vprašanje presega popularno pa tudi radikalno domišljijo.

Za omejitve priseljevanja judovskih beguncev, ki so bežali pred pogromi v carski Rusiji, so se zavzemale različne skupine. Povsem resno so priseljevanje prvi začeli omejevati tako imenovani majski zakoni leta 1882. Posamezniki iz konservativne stranke na eni strani političnega spektra in sindikalnega gibanja na drugi so se dejavno zavzemali za omejevanje priseljevanja. Toda nihče izmed njih ni imel odločujoče vloge. Za konservativce, ki so bili parlamentarna stranka, omejevanje priseljevanja dolgo ni imelo primarnega pomena, čeprav so pod njihovo vlado sprejeli priseljeniško zakonodajo (ki so ji nasprotovali liberalci).³⁸ Nacionalno združenje konservativnih zvez je leta 1894 glasovalo za omejitve. Sama stranka je nato zahtevala nadzor zaradi nenehne agitacije peščice zelo glasnih parlamentarcev – na začetku so bili to James Lowther, Louis Jennings, pozneje pa Howard Vincent, Joseph Chamberlain (sicer bolj znan po zavzemanju proti svobodni trgovini in za nadzor uvoza) in najpomembnejši William Evans-Gordon, ki je leta 1903 ustanovil ne prav vplivno Zvezo za reforme sistema priseljevanja, v kateri so bili tudi neparlamentarci. Na drugi strani političnega spektra je bil Kongres sindikatov, ki je že leta 1892 glasoval za nadzor priseljevanja, v naslednjih treh letih pa je to zahtevo večkrat ponovil. Vendar po letu 1895 takih resolucij ni več sprejemal, kar je zlasti zasluga judovskih sindikalistov, ki so agitirali proti omejitvam priseljevanja in so leta 1895 izdali svoj manifest z naslovom *A Voice From The Aliens* [Mnenje tujcev].³⁹ Prav mnenje judovskih sindikalistov je pomagalo nevtralizirati sindikalne zahteve po nadzoru priseljevanja.

Nastal je politični vakum, v katerega je spretno in zahrbtno vstopila Liga britanskih bratov. Ustanovljena je bila leta 1901. Leta 1902 so Bratje predstavili peticijo, v kateri so od parla-

⁴⁰ *Jewish Chronicle*, 31. oktober 1902, intervju s prvim predsednikom Lige W. Stanleyjem Showom.

⁴¹ Glej Shaw v *Eastern Post and City Chronicle*, 27. september 1902.

⁴² Gainer. *op. cit.*, str. 72, 73.

⁴³ Glej poročilo v *Jewish Chronicle*, 17. januarja 1902, *East London Observer*, 18. januarja 1902.

⁴⁴ O Whiteu ni nobene večje raziskave, toda glej Searle G., Uvod v: White A., *Empire and Efficiency*, Harvester, 1974.

⁴⁵ *Eastern Post and City Chronicle*, 11. oktobra 1902.

⁴⁶ *Jewish Chronicle*, 1. novembra 1901. Novinar *Jewish Chronicle* se je infiltriral na sestanek izvršnega odbora Lige.

⁴⁷ *Eastern Post and City Chronicle*, 27. septembra 1902.

⁴⁸ Dejstvo, da taka stranka ni bila ustanovljena, zrcali klasičen razcep v fašizmu med buržoaznim (kapitalističnim) krilom in njegovim delavskim (protikapitalističnim) krilom. To je bil razcep, ki se je v nemškem fašizmu pokazal v *noči dolgih nožev* leta 1934, ko je boržoazija podprla SS, ki je uničil SA. Znotraj Lige britanskih bratov je ta razpoka nastala med »Disraelijevimi ligiši« (to je konservativci) in »radikalnimi delavci« (*Jewish Chronicle*, 1. novembra 1901).

menta zahtevali nadzor nad priseljevanjem,⁴⁰ večinsko pa jo je podprlo njeno delavsko članstvo (12.000 od 45.000 članov). Bratje so bili gibanje *grassroots*. Največje oporišče so imeli v londonskem East Endu, ki je postalo stalno in ugodno lovišče britanskega fašizma. V East Endu so Bratje ustanovili osem odsekov,⁴¹ pozneje v tridesetih letih 20. stoletja so imeli tam svojo bazo privrženci Moseleya (glej naslednje poglavje) in v sedemdesetih letih Nacionalna fronta. Brate so podpirali ugledni literati, kakor sta Arthur Conan Doyle in Marie Corelli.⁴² Zaradi več razlogov so bili Bratje arhetipska fašistična organizacija. Prvič, zaradi svojih množičnih spektakularnih shodov in sprevodov. Tipičen je bil shod, ki se ga je udeležilo več kot 4000 ljudi v People's Palace v Mile Endu⁴³ januarja 1902. Privrženci Bratov so organizirali sočasne sprevode iz Stepneyja, Hackneyja, Shoreditcha in Bethnall, v katerih so do glavnega prizorišča v People's Palace hodili ob spremljavi bobnov. Skupina iz Hackneyja je nosila transparent z napisom »Britanijo Britancem«, na vsaki strani pa je plapolala angleška zastava. Sprevidi so se vili skozi glavne predele, kjer so živeli judovski naseljenci, zato je bilo to provokacija in zastraševanje. Drugič, Liga je bila ponosna na svoje nasilje. Shoda v People's Palaceu se je udeležilo »260 redarjev, goratih, močnih privržencev« in »nekatero osamljene tujce ... so preprosto odstranili s shoda«. Tretjič, Liga je imela teorijo o svetu, ki je močno poudarjala antisemitizem in konstrukt o svetovni judovski zaroti. Eden izmed govornikov na shodu, ekscentrični in neustavljivi zagovornik nadzora nad priseljevanjem, je bil Arnold White.⁴⁴ V svojem govoru je neprikrito meril na Jude, na »te velike evropske finančnike, (ki) držijo v pesti usodo narodov in so soglasno proti vsaki državi«. Četrtrič, Bratje so se zavedali pomena spolnosti in tega, kako jo je mogoče vključiti v rasizem, da

postane del njihove rasistične orožarne. Pri branjenju družinskega življenja so neposredno nagovarjali ženske, obenem pa so jih poskušali organizirati na podlagi spola. Spodbujali so jih k organiziranju Britanske sestrške lige, za kar se je zavzemala gospa Ayres, ki je natisnila več tisoč letakov, v katerih je obtoževala Jude, da spodkopavajo družino in da so krivi za zatiranje žensk.⁴⁵ In kar je najpomembnejše, Liga si je resno prizadevala, da oblikuje svojo bazo med delavskim razredom (predvsem med brezposelnimi). Na shodu v People's Palaceu so poudarjali pomanjkanje primernih stanovanj za delavce – nadzor priseljevanja pa naj bi najbolj pripomogel k rešitvi tega problema. V nekem obdobju so v Ligi razmišljali, da bi razširili svoj politični program in (namesto posvečenosti enemu samemu cilju) postali »trajna zveza za blaginjo britanskega delavskega človeka«. ⁴⁶ Pismo v *Eastern Post and City Chronicle* opisuje morebitni program take organizacije. Ta bi se zavzemala za socialne reforme, denimo za izboljšanje zdravstvenega varstva in za nadzor nad lastniki, ki oddajajo stanovanja. Osrednja točka programa je bil rasizem, kajti »prva stvar, ki jo hočemo narediti, je zapreti vrata tujcem. Druga stvar je repatriacija vseh nezaželenih tujcev, ki so zdaj v državi«. ⁴⁷ Če bi dejansko ustanovili tako stranko, bi bila to nedvomno prva fašistična stranka v državi.⁴⁸

⁴⁹ Gainer, *op.cit.*, str. 73.

⁵⁰ *Jewish Chronicle*, 1. novembra 1901.

⁵¹ *No One Is Illegal*, *op. cit.*, str. 134–135 o odnosu med Ligo in lokalno vlado.

⁵² Garrard, str. 39.

⁵³ *Royal Commission on Alien Immigration*, 1903, zv.1, poročilo Cf. 1741.

⁵⁴ Norman je bil kvizling in judovskega rodu. Na shodu v People's Palaceu se je zavzemal za nadzorni sistem.

⁵⁵ *Jewish Chronicle*, 31. oktobra 1902.

⁵⁶ Citirano v levičarskem *Reynolds News*, 5. novembra 1961.

Zakon o tujcih je bil predvsem zmaga Lige britanskih bratov, kar lahko razlagamo na različne načine. Kakor sem povedal prej, je Liga v odločilnem trenutku zavzemanja za sistem nadzora zapolnila politični vakum. Razpadla je leta 1905 – torej istega leta, kot je bil sprejet zakon o tujcih. Poleg tega je bilo njeno buržoazno vodstvo taktično pretkano. Tako se zdi, da je Evans-Gordon ustanovil Zvezo za reformo priseljevanja z namenom, da bi delovala kot most med Brati, ali vsaj njihovimi delavskimi privrženci, in konservativnimi člani parlamenta.⁴⁹ *Jewish Chronicle* je poročal, da je bilo pet podpredsednikov Lige mestnih svetnikov v East Endu.⁵⁰ To je bila močna baza v lokalni vladi.⁵¹ Dva od glavnih govornikov na shodu v People's Palaceu sta bila pomembna člana Lige in svetnika – A. T. Williams (član stanovanjske komisije londonskega okrajnega odbora) in James Silver (podpredsednik stanovanjske komisije za delavce pri občinskem svetu Stepney). Silver je bil prav tako solastnik *Eastern Post and City Chronicle*, londonskega tednika, ki je deloval dobesedno kot glasilo Lige. Po pisanju enega njegovih najvidnejših novinarjev,⁵² ki je pisal o zakonu o tujcih, je prav shod v People's Palaceu prisilil vlado, da je leta 1903 ustanovila Kraljevo komisijo za priseljevanje tujcev,⁵³ ki je nato pripravila zakon o tujcih. Dva pomembna člana komisije, parlamentarca Evans-Gordon in Henry Norman,⁵⁴ sta se javno identificirala z Ligo, tajnik komisije Eddis pa je bil celo član Lige. Kot fašisti so bili Bratje najostrejši in najboljši operativci med politiki. Shaw je pravilno presodil moč in pomen Lige (za fašiste), ko je zapisal, da je »sprožila pomembno orožje, ki mu je prebivalstvo v svoji želji po osvoboditvi pred hordami tujcev spontano sledilo.«⁵⁵

Fašizem in Zakon o commonwealthskih priseljencih iz leta 1962

Neki drugi fašist je šestdeset let pozneje prav zelo podobno komentiral prvi povojni zakon o priseljevanju, ki je bil naravnian proti temnopoltim. To je bil Zakon o commonwealthskih priseljencih iz leta 1962. Oswald Moseley se je po tem, ko je razpustil svojo predvojno Britansko fašistično zvezo, po vojni vrnil na politično prizorišče kot voditelj Zveznega gibanja. Predlog zakona, ki je leta 1962 postal zakon, je opisal kot »prvi uspeh« fašistov v tej državi.⁵⁶ Pravzaprav je bil drugi uspeh – prvi je bil Zakon o tujcih. Moseley je po pravici štel ta drugi uspeh za svojega, saj sta bila on in njegova skupina aktivna udeleženca pri njegovem nastajanju, pri čemer so sodelovale tudi druge fašistične organizacije.

Tako imenovani »rasni neredi« v londonskem Notting Hillu (in prav tako v Nottinghamu) konec avgusta in v začetku septembra 1958 so bili neposredni vzrok za sprejetje zakonodaje o omejevanju priseljevanja leta 1962. Dogodki niso bili spontani, zato je izraz »nemiri« preblag. To je tista vrsta besednjaka, ki politično prikriva. Šlo je za organiziran rasistični pogrom (primernejši izraz je *belski* neredi) predvsem proti karibskemu prebivalstvu. Pogrom so izzvale in vodile fašistične skupine. Navidezno so bile te skupine marginalne, realno politično pa so bile pomembne.

57 Pilkington, str. 97.

58 Pilkington, str. 98.

59 *Ibid.*

60 Pilkington, str. 100.

61 *Guardian*, 2. septembra 1958.

62 Pilkington, str. 118. Napisano na podlagi pogovorov z udeleženci.

Rasistični diskurz tistega časa je mogoče razbrati iz množičnih medijev. Tri mesece pred pogromi je nedeljski tednik *People* čez osrednjo stran v velikem naslovu zapisal »Tako jih ustavite zaradi njih samih.«⁵⁷ Opozarjal je takole:

»Zaradi silovitega pritiska, ki ga je komaj še mogoče zdržati, *People* prosi vlado, da zajezi svoboden vstop temnopoltim priseljencem. Nimamo predsodkov do temnopoltih (sic). Toda val priseljencev, ki se razliva povsod po naši deželi, je grozeče velik.«

Že pred belskimi nemiri je bil Notting Hill gnezdo fašistične dejavnosti. Bela obrambna liga (*White Defence League*) Colina Jordana je imela tam svoje centrale in z vrha njihovih hiš je na drogovih visela velikanska svastika.⁵⁸ V tem predelu je bila aktivna Nacionalna delavska stranka (*National Labour Party*) Johna Beana. Tik pred napadi je ta skupina razdeljevala letak s provokativnim naslovom *borba*, ki je zahteval:

»Priseljevanje temnopoltih je treba ustaviti ... naš narod bodo spremenili v mešance.«⁵⁹

Tretja skupina, ki se je po okrožju klatila za plenom, je bilo Moseleyjevo Zvezno gibanje, ki je izdajalo časopis *Action*. Manj kakor mesec dni pred pogromi so v njem napovedali in spodbujali nasilje:

»Časi so se spremenili. Ljudje se prebujajo. Naši kritiki nas ne morejo spet ustaviti. Fantje, pripravite palice, krepko jih zgrabite. Velike stvari se bodo zgodile.«⁶⁰

Letak sindikatov pa je pozival:

»Zavarujte svoje službe. Ustavite temnopolte priseljence. Stanovanja za belce – ne za priseljence.«⁶¹

Ko se je pogrom začel, so bile te fašistične skupine ključne. Pilkington kot primer navaja govor Moseleyjevega glavnega namestnika, Jeffreyja Hama, pred množico približno 700 ljudi na postaji Latimer Road:

»Na vrhuncu svojega govora je bil Hamm videti kot obseden, besno je gestikuliral pred morjem hipnotiziranih, navzgor obrnjenih obrazov, ki jih je obsevala rumena svetloba uličnih svetilk. Čisto na vrhuncu je Hamm zaklical »Ven z njimi!« in na razgreto množico vrgel na stotine letakov. Kričanje je eksplodiralo, ko se je drhal začela dreti: »Ubijmo črnuhe!« Čez pol ure je množica, zdaj jih je bilo več kakor tisoč močnih, že razbijala okna. Ženske iz zgornjega nadstropja so se smejale, ko so zaklicale navzdol trumi ljudi: 'Dajmo fantje, ujemite črnice!'«⁶²

Fašistične skupine so vztrajno zahtevale nadzor priseljevanja. Nekateri parlamentarci so celo v času belskih neredov odkrito zahtevali omejevanje, kar velja tako za laburiste kakor za

63 *Daily Mail*, 2. septembra 1958.

64 Foot, P. *Immigration and Race in British Politics*. Pinguin. London, 1965, predvsem 9. poglavje.

65 Ne smemo jo enačiti z današnjo Britansko nacionalno stranko.

66 *Birmingham Evening Dispatch*, 7. januarja 1960.

67 London, L. *Whitehall and Jews 1933–1948, British Immigration Policy and the Holocaust*. Cambridge University Press, Cambridge, 2000.

68 Cesarani, D., *Justice Delayed – How Britain Became A refuge for Nazi war Criminals*. Phoenix Press. London, 2001, str. 78.

konservativce. Na primer, laburistični poslanec Marice Edeleman je na višku rasistične nestrpnosti za *Daily Mail* naspisal članek z naslovom »Ali bomo dopustili, da se bodo še naprej priseljevali?«, v katerem je zahteval omejevanje priseljevanja in deportacijo »protidružbenih elementov«. ⁶³ V naslednjih letih so predvsem v Srednji Angliji nastale pomembne organizacije, ki so imele en sam cilj – omejevanje priseljevanja. Temeljito jih je dokumentiral Paul Foot. ⁶⁴ Največja je bila Birminghamska zveza za nadzorovanje priseljevanja, ki so jo ustanovili leta 1960 in je spodbudila poganjke, denimo, Britansko zvezo za nadzor priseljevanja in Zvezo prostovoljcev za nadzor priseljevanja. Foot pokaže, da so bile vse te organizacije prepletene s fašisti, ki so bili hkrati tudi člani na novo ustanovljene Britanske nacionalne stranke. ⁶⁵ Tudi nekateri člani konservativne stranke so bili fašisti. Vodilni član Birminghamske zveze za nadzor priseljevanja je bil občinski svetnik Charles Collet, ki je v pismu *Birmingham Evening Dispatch* zapisal: »Kdaj se bo mesto zavedlo, da nam grozi stapljanje s temnopoltim in mešanim prebivalstvom?« ⁶⁶ V primerjavi z dvema desetletjema ali več, kolikor časa je minilo od zavze-manja do dejanskega sprejetja zakona o tujcih leta 1905, je pri commonwealthskem zakonu o priseljevanju iz leta 1962 politično presenetljivo, da so ga sprejeli po pičlih štirih letih prizadevanj. Razloga za to sta verjetno dva. Prvič, Zakon o tujcih je prelomna točka in zgodovinski temelj nadzora nad priseljevanjem v Britaniji; na teh načelih je temeljil tudi poznejši commonwealthski zakon (in veljajo še danes). In drugič, eksplozivna narava fašističnih »rasnih neredov« je bila tako učinkovita, da so z njo dosegli popoln politični uspeh.

Odrpta vrata – za fašiste

Kako bi se počutili, če bi na vaša vrata potrkal celoten polk Wafen SS – vojaško krilo nacističnih esesovcev? Če sem bolj natančen, kako trdno bi spali leta 1948, če bi vedeli, da je britanska vlada v nasprotju z zakonodajo o priseljevanju dovolila v Veliko Britanijo prepeljati 9000 Ukrajincev 14. galicijske Waffen-SS divizije iz zaporniškega taborišča v Italiji (kjer bi morali vsakemu izmed njih soditi za soudeležbo pri genocidu in temu ustrezno ukrepati). Poleg celotne divizije je uspelo v Anglijo priti posameznim članom baltiške (litvanske, estonske in latvijske) Waffen-SS divizije. Kot kaže ta primer, nadzor nad priseljevanjem deluje tako, da je omogočil svoboden vstop v državo podpornikom nacizma – množičnim morilcem, ki so bili aktivni soudeleženci na poljih smrti, v holokavstu.

V nasprotju s tem moramo poudariti manj znano dejstvo, da je britanska vlada pred drugo svetovno vojno nasprotovala in preprečevala vstop judovskim beguncem, ki so bežali pred nacizmom. ⁶⁷ Po vojni se srečamo z vnovično nenaklonjenostjo in onemogočanjem vstopa v državo Judom, ki so preživeli holokavst. Notranji minister J. Chuter Ede je govoril o preživelih Judih kot potencialnem »bremenu za skupnost«, v zapisniku vlade iz leta 1945 pa je zapisano, »da bi lahko še številnejši prihod množice beguncev, med katerimi bi bilo veliko Judov, sprožil hude reakcije določenega dela javnosti«. ⁶⁸

69 *Op.cit.*

70 Cesarani, str. 70.

71 *Ibid.*, str. 69.

72 *Ibid.*, str. 71.

73 *Ibid.*, str. 75.

74 *Ibid.*, str. 74.

75 Zgodovino razkrivanja in zavzemanja za zakon o vojnih zločinih glej Cesarani, *op.cit.*, 9. in 10. poglavje.

Celotno zgodbo o tem pove David Cesarani v svoji raziskavi *Justice Delayed – How Britain Became A refuge for Nazi war Criminals* (Pridržana pravičnost – kako je Velika Britanija postala zatočišče za nacistične vojne zločince),⁶⁹ v kateri opozori na dve pomembni, medsebojno povezani situaciji. Ko ju strnemo, ugotovimo, da pri nadzoru nad priseljevanjem ne gre za argumente, ki jih širijo njegovi zagovorniki: trume priseljencev, pomanjkanje stanovanj, služb, izčrpavanje socialnega skrbstva in podobno. Veliko bolj gre za rasizem in za identiteto britanske države, ki temelji na selekciji, kdo sme priti in ostati in kdo ne. Tako država vzpostavlja strukturo prebivalstva.

Prvi primer, ki ga opiše Cesarani, se nanaša na vladno, pravno dvomljivo manipulacijo nadzora nad priseljevanjem, ki je omogočila vstop množičnim morilcem. Danes je že povsem samoumevno, da ta sistem ljudem brez dokumentov ne dovoli vstopa v državo ali pa jih meče ven. Nadzornega sistema sploh ne razumemo več kot orodje države, ki omogoča vstopanje zaželenih. Pravzaprav so nekdanji člani Wafen-SS (*nekdanji* so samo zaradi poraza v vojni) prišli v Britanijo pod pretvezo Programa evropskih prostovoljnih delavcev (EVW). Program, katerega namen je bil zagotovitev delovne sile za Britanijo, in sicer z dodelitvijo dovoljenja za začasno bivanje, je bil način, kako je v državo skrivoma prišlo na tisoče nacistov.

Drugo vprašanje, ki se navezuje na zgornji primer, je, zakaj so nekdanjim pripadnikom Waffen-SS odpustili množične umore – namesto da bi jih raziskali in jim zanje sodili. Odgovor na to je neposredno povezan s populacijsko politiko kot načinom reševanja obojega, velikega pomanjkanja delovne sile zaradi uničujočega vojaškega konflikta in potreb (to je potrebe kapitala) po nenehnem popolnjenju prebivalstva z »dobrim človeškim blagom«,⁷⁰ kakor je to potrebo poimenovala Kraljeva komisija za prebivalstvo, ki so jo ustanovili marca 1944. Za Kraljevo komisijo je bila potreba po »dobrem človeškem blagu« nujna za »ohranitev in širitev zahodnih vrednot, idej in kulture«. ⁷¹ To je bil izraz najbolj temeljnega rasističnega konstrukta – evgenike –, ki svet deli po lažnem psevdobiološkem konceptu »ras«, med katerimi je ena (arijska, angleška, evropska – sami izberite, katera) domnevno superiorna do drugih. V tistem času je bila evgenična teorija izredno vplivna in ta teorija je vedno obvladovala nadzor priseljevanja. Vplivna skupina strokovnjakov za politično in gospodarsko načrtovanje je leta 1948 spisala poročilo z naslovom *Population Policy in Great Britan* [Prebivalstvena politika v Veliki Britaniji]. V njem navaja, da je »treba zaradi vojne okrepiti britansko prebivalstvo« in da »bo sprejetje nebelih priseljencev izredno težko«. ⁷² Tako morda niti ni presenetljivo, da so v Veliko Britanijo prepeljali baltiške in ukrajinske nacistične, ki naj bi bili znanilci zahodnih »vrednot« in zahodne »čistokrvnosti«. V osnovi je bila to pravzaprav nacistična rasna teorija, ki so jo prevzeli in prenesli v Veliko Britanijo. Pomočnik vodje oddelka za begunce pri zunanjem ministrstvu je povedal, da morajo imeti prednost pri priseljevanju »Baltijci in Ukrajinci ...«. ⁷³ Neki drugi civilni državni uradnik je Baltijce označil za »elito med begunci«⁷⁴ (za besedo begunci se v tem primeru skrivajo morilci).

Skrikanje in potlačitev te zgodovine vse do danes je bilo mogoče zaradi zavezništva med zmagovalci (Britanci) in poraženci (Wafen-SS vojaki). To zgodovinsko dejstvo je šele v osemdesetih letih prejšnjega stoletja razkril Center Simona Wiesenthala v Los Angelesu, organizacija, ki si prizadeva izslediti nekdanje nacistične. ⁷⁵ Zaradi teh razkrivanj so ustanovili parlamentarno skupino za vojne zločine, v katero so se vključile vse stranke. Njeno poročilo je bilo

⁷⁶ Cesarani, str. 212.

⁷⁷ Cesarani, str. 204.

⁷⁸ Zorn, J. *Ethnic Citizenship in the Slovenian State*, v: *Citizenship Studies*. Letnik 9, št. 2, maj 2005.

⁷⁹ *Ibid.*, str. 149.

⁸⁰ Cohen, S., *Deportation is Freedom!*, *op. cit.*

⁸¹ Zorn, *op.cit.*, str. 144.

povod, da je notranje ministrstvo ustanovilo svojo preiskovalno skupino, ki sta jo vodila nekdanja pravnik Thomas Hetherington in William Chambers. Ta se je začela zavzemati za zakon o vojnih zločinih, ki bi bil pravna podlaga za sojenje nekdanjim nacistom in članom Waffen-SS v Britaniji. Tej pobudi so zaradi antisemitizma nasprotovali v nekaterih parlamentarnih krogih, ki so napadali Jude, da se hočejo »maščevati«. Na primer parlamentarec Ivor Stanbrook je izjavil, da je notranje ministrstvo »kapituliralo pred lobijem, katerega glavna motivacija je sovraštvo in maščevanje«.⁷⁶ Temu stališču so se pridružili nekateri mediji.

Times je objavil uvodni članek, ki je trdil, da je judaizem religija, ki temelji na maščevanju in maščevanje naj bi bilo tudi motiv za to zakonodajo: »Britanija je krščanska država. Njeni zakoni varujejo pravičnost, ki goji odpuščanje in ne maščevanje.«⁷⁷ Kampanja je navsezadnje uspela in maja 1991 so sprejeli zakon o vojnih zločinih. Žal pa je bil ta zakon sprejet skorajda pet desetletij prepozno.

Ilegalni in izbrisani

V tem članku sem se osredotočil na povezavo med fašizmom in nadzorom nad priseljevanjem (ter sodobno močno državo) v Veliki Britaniji. Zanimivo bi bilo raziskati, ali podobna povezava obstaja tudi drugod. Jelka Zorn⁷⁸ je opravila raziskavo, ki eksplicitno obravnava nekatera od teh vprašanj in se nanaša na razmere v sodobni Sloveniji. Samostojna država Slovenija je nastala leta 1991 iz razbitin stare Jugoslavije. Zornova pokaže, da se je »slovensko državljanstvo oblikovalo kot fašistično državljanstvo«.⁷⁹ To pojasni s tem, da so prebivalce neslovenskega rodu, ki ob nastanku nove države niso pridobili slovenskega državljanstva, kratko malo izbrisali iz registra stalnih prebivalcev nove države Slovenije. Teh posameznikov in posameznic (več kot 18.000) niso niti uradno obvestili o odvzemu statusa in o tem, da so ostali brez državljanstva oziroma stalnega bivanja – tega so se zavedli šele, ko so imeli opravka z nekaterimi državnimi institucijami. Znani so postali kot »izbrisani«, kot neosebe, ki so nenadoma izgubile vse državljanske pravice, vključno s socialnimi pravicami in pravico do stalnega bivališča. V Veliki Britaniji imajo enak status ljudje, ki jih oblasti imenujejo *illegalci* – nekateri menijo, da je ta status soroden orwellovemu konceptu neoseb.⁸⁰ Podobna nacistična oznaka je *untersmenschen* ali podljudje. Zornova, ki je zagovornica izbrisanih, je objavila povzetke iz intervjujev z njimi in pokazala kafkovski položaj, v katerega so jih potisnili mali uradniki, ki v vsaki državi izvajajo nadzor nad priseljevanjem. Na primer:

»Kadar koli sem prišla na občino kaj povprašat ali vložiti prošnjo ter poskušala uradniku razložiti svoj položaj, so vsakokrat ponavljali: 'Gospa, tak je zakon, mi delamo po zakonu.' Odgovor je bil zmeraj enak. Nihče ni hotel slišati, da so me te zakoni spravili v nemogoč položaj, v začaran krog birokracije.«⁸¹

Zornova je raziskala vlogo birokracije pri izbrisu. Enaka vprašanja bi si morali postaviti tudi mi, ki živimo v Veliki Britaniji, saj prav tako vsak dan gledamo mučne učinke nadzornega sistema. Na primer:

82 *Op. cit.*, str. 143.

83 Izvori totalitarizma, *op. cit.*, so prvič izšli leta 1948.

84 Ta dejstva so takrat poznale vlade, vendar so jih javnosti zamolčale.

85 Zorn, *op. cit.*, str. 145.

86 *Ibid.*, str. 144.

»Kako je mogoče, da uradnica na občini zahteva od osebe, ki je bila rojena v Sloveniji in je v Sloveniji končala gimnazijo, da opravi izpit iz slovenščine kot pogoj za pridobitev državljanstva? Kako je mogoče, da je policija izgnala človeka, ki je v Sloveniji živel 30 let, imel tukaj družino in je veliko prispeval k življenju in razvoju lokalne skupnosti? Kako je mogoče, da je upravni delavec podpisal dokument, ki je povzročil kršitev človekovih pravic s tem, ko je ločil družinske člane, starše od otrok? Zakaj ni nihče protestiral?«⁸²

Vprašanje, »zakaj ni nihče protestiral«, je ključno. Nekateri ljudje seveda vedno protestirajo. Članek Jelke Zorn je oster protest in prikaže, kako so se izbrisani samoorganizirali. V Veliki Britaniji nenehno poteka kampanja proti deportacijam. Celo v nacistični Nemčiji je prišlo do ilegalnega, deloma odkritega odpora. Vendar aktivno nasprotuje in se upira le mala manjšina tistih, ki se zaveda, kaj se dogaja, in še manj tistih, ki so neposredno vpleteni v birokratski represivni mehanizem ter (skoraj) noben aparatčik. Torej, zakaj v Sloveniji ni nihče protestiral zaradi zakona o državljanstvu oziroma izbriša iz registra prebivalcev, katerega učinki so podobni etničnemu čiščenju? In zakaj večina ljudi v Veliki Britaniji ne protestira zaradi zatiranja, ki ga povzroča sistem za nadzor priseljevanja? Odgovor Jelke Zorn je kot odmev odgovora Hannah Arendt⁸³ izpred petdesetih let, ki ga je zapisala takoj po (javnem⁸⁴) razkritju hitlerjanskih barbarstev. Odgovor Jelke Zorn kot odgovor Hannah Arendt, kot Lanzmannov odgovor je pokorščina do avtoritete: »slepa pokorščina uradnim navodilom, brez kakršnega koli ozira na vpletene ljudi«,⁸⁵ opustitev vseh etičnih dilem, dehumanizacija ljudi »do tiste stopnje, ko se njihov dejanski življenjski položaj (na katerega niso mogli vplivati in ki ni bil odvisen od njihove volje) ne zdi problematičen«. ⁸⁶ Lahko rečemo, da gre za umik v fašistično mentaliteto.

S tem pa še nismo odgovorili na ključno vprašanje – kdaj je dosežena točka, ko etika postane irelevantna. Arendt je poudarila, da je bil teror bistvo nacizma. V nasprotju s tem pa je za moderni nadzor nad priseljevanjem, vsaj na Zahodu, značilno, da ne deluje pod totalitarnim režimom. Popularna podpora takemu nadzoru – oziroma, da se vsi kot ovce obrnejo stran od njegovih posledic – ni posledica državnega fizičnega terorja. V tem pogledu gre za razliko od fašističnih režimov. Danes imamo opraviti z mentalnim terorjem. To je teror, ki ga prevzamemo sami nase in se tako prilagodimo večinskemu mnenju. Tako Jelka Zorn pravilno zaključí, da birokratska vpletenost in tiho pritrjevanje javnosti ne temeljita zgolj na uboganju zakonov (uboganju ne glede na njihovo vsebino, i.e. pravni kretenezem), temveč tudi na strinjanju s prevladujočo ideologijo, torej strinjanju z rasizmom, ki ga legitimira državna oblast in »sovražni govor« državnih politikov. Vse to pa velja tudi za popularno sprejemanje britanskih načel nadzora nad priseljevanjem – s tem pa tudi sprejemanje glavnih načel fašizma. Fašistično delovanje, kot sem prej pokazal, je bilo tisto, ki je pripomoglo, da so ta načela prišla v zakonodajo.

Sklep

V Veliki Britaniji mediji poročajo tako o policijskem omejevanju priseljevanja kot o uporuh – kampanjah proti deportacijam. Vendar pa se v glavnem ne sprašujejo o samih načelih tega sistema, katerega krute posledice še naraščajo. Zdi se, da so edina izjema zatiralskemu režimu

kampanje proti deportacijam, ki pomenijo okolje, v katerem odpor vodijo ljudje brez dokumentov, mnogi, ki so priča krutostim tega sistema, pa se uporu pridružijo. Vendar pa tudi te kampanje nosijo protislovja. Po svoje tudi one legitimirajo ideologijo nadzora nad priseljevanjem, s tem, ko se izogibajo njeni načelni kritiki, saj vidijo zahtevo po odpravi nadzora nad priseljevanjem kot utopično. Upor se namreč pogosto omejuje na individualne primere, z argumenti po »sočutju« in »pravičnosti« sistema. Namesto da bi bile protideportacijske kampanije odskočna deska za napad na sam obstoj in celoten sistem nadzora nad priseljevanjem, postajajo slepe ulice. Zaradi tega stališča »proti nadzoru nad priseljevanjem« in »nihče ni nezakonit« ostajajo marginalna. In to traja že celo stoletje. Ker se ne borimo proti nadzoru nad priseljevanjem kot takem, smo obstali v današnji realnosti. In ta realnost ni zgolj – čeprav bi bilo že to preveč – ponižanje, degradacija, obup, pridržanje, deportacija. Ta realnost je precej širša: povezana je s fašizmom in današnjo močno državo. Novinar John Pilger jo je pravilno označil kot »demokratsko policijsko državo«. ⁸⁷

Prevedla Nina Kozinc